

7. Bahramova, N. V. (1999). *Ispolzovanye rezultatov NYR dlya poaspektnoho razvutyua professyonalnoy kompetentsyy studentov yazykovykh fakultetov pedahohycheskykh vuzov* [The use of research results for the aspect development of professional competence of students of language faculties of pedagogical universities].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАПІТАН Тетяна Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика викладання іноземних мов у школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KAPITAN Tetiana Anatoliivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of Linguodidactics and Foreign Languages, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methodology of foreign language teaching in school.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2022 р.

УДК 373.3.011.3-051:005.336.5]:364-152(043.5)

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-203-81-85

КІНАХ Неля Володимирівна –

кандидат економічних наук,

доцент кафедри педагогіки та психології

Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9025-6514>

e-mail: nelyakinax@gmail.com

СТАН ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Світовий тренд духу підприємництва, як соціально-економічне явище сучасного суспільства, не оминув Україну та зумовив посилення геополітичної та міжнародної економічної конкуренції. Це, в свою чергу, потребує обов'язкового залучення інноваційного моменту, а точніше, інноваційної модернізації, визначальним ресурсом якої є людина, її освіченість, інтелект, професійний досвід, здібності, навички, кваліфікація, здатність до креативної діяльності та підвищення продуктивності праці за рахунок використання інтелектуального потенціалу. Саме тому, освіта, як один із важливих векторів глобалізації, активно залучається в цей процес та стає однією із вагомих переваг цієї конкуренції. Продукування нових знань або формування системи знань, підготовка висококваліфікованих фахівців і результати наукових досліджень, в перспективі стають визначальними ресурсами в конкурентному середовищі підприємницької діяльності. Крім того, вищезгадані категорії є кінцевим результатом діяльності в системі неперервної освіти та являють собою нематеріальні потоки і запаси, які в процесі використання збільшуються та нагромаджуються, при цьому, не мають товарного дефіциту та обмеження в кількості тих, хто може їх використовувати, є умовно невичерпними, а власник такого виду ресурсів, віддаючи в користування не втрачає їх для себе. Це все обумовлює трансформацію ролі і місця закладів післядипломної

педагогічної освіти в цілому. Безумовно, педагогічна діяльність є також важливим аспектом розвитку інтелектуальної складової суспільства та економіки, проте, в даний час, слід створити дієвий механізм комерціалізації освітніх ідей та знань творчих людей країни, який би забезпечив самореалізацію вчителя та монетизацію освіти в хороше, якісне життя. Тому, на часі є розвиток професійно-педагогічного підприємництва, яке б дозволило кожній творчій людині, вчителю або науковцю відчувати всі переваги, побачити цінність здобуваючої, або вже здобутої освіти та усвідомити можливості її конвертації в успіх, кар'єру та фінансові показники через розгляд в турбулентному освітньому середовищі по відношенню до майбутніх, а не теперішніх ринків.

На думку Р. Шияна, серед дієвих механізмів плекання підприємництва – використання стратегій багатоаспектного, інтерактивного навчання, діяльнісного та компетентнісного підходів. Науковець вважає, що підприємливий учитель – не той, хто досяг значних матеріальних статків, а той, хто відчуває покликання, інноватор, ініціативний, активний, творчий, відважний, має почуття власної гідності й уміє побачити те, що не бачать інші. Тому підприємливості може навчити не тільки вчитель економіки, а будь-який інший компетентний педагог [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розвитку підприємництва в Україні і світі та підприємницької компетентності

суб'єктів освітнього процесу досліджують у таких тематичних напрямках: теорія та історія підприємництва в Україні і світі (Л. Єршова, Т. Лазанська, С. Прищеп, О. Романовський, Дж. Стонер, Р. Умеров, І. Цигилик, Й. Шумпетер та ін.); розвиток особистісних якостей підприємця, зокрема формування підприємницької компетентності (Н. Акаєва, Л. Базиль, Г. Матукова, В. Орлов, Н. Побірченко, О. Проценко та ін.); викладання у закладах освіти підприємницької діяльності (Д. Айстраханов, З. Варналій, О. Климко, В. Колот, С. Мочерний та ін.).

Мета статті – проаналізувати стан формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція «Нова українська школа» визначає орієнтири та механізми реформування освіти в Україні, формує стратегічну мету освітньої реформи. Окреслені у Концепції ключові компетентності як орієнтир для Нової української школи стали поштовхом не лише для змісту освіти, модернізації форм і методів взаємодії зі здобувачами освіти, а й для переосмислення учителями власної професійної діяльності [1].

Аналіз на основі даних різних соціологічних і наукових досліджень (Teaching and Learning 21st Century Skills in Maine, Науково-дослідний інститут Мейна «Коледж освіти та розвитку людського університету Мейна» [3]; «Освіта для життя та праці: розвиваючись. Передані знання та вміння в 21 столітті», National Research Council [4]; Національний центр статистики освіти (NCES) та інші [5] дає можливість сформулювати чотири основні категорії підприємницьких навичок, які впливають на формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя в системі неперервної освіти: 1) навчальні навички, які допомагають адаптуватися до робочого середовища та вдосконалити свої знання, вміння і компетенції; 2) навички підприємницької грамотності, які допомагають розрізняти факти, пов'язані з підприємництвом, публікувати інформацію, створювати освітні технології, визначати достовірність джерел та інформації; 3) соціальні навички – здатність успішно й ефективно взаємодіяти з конкретними людьми або різними групами, досягаючи поставлених цілей; 4) особистісні навички – якості людини, які певним чином характеризують підприємницьку особистість.

На основі теоретичного аналізу педагогічної літератури та досвіду роботи закладів післядипломної педагогічної освіти встановлено, що на сьогодні бракує даних, які б дали змогу об'єктивно оцінити та визначити рівень формування професійно-педагогічного

підприємництва вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти. Дослідження проблеми сучасного стану формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи в умовах неперервної освіти ставить перед нами завдання проаналізувати зміст, форми та методи розвитку зазначеної проблематики досліджувальної категорії педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти. Нами вивчено досвід роботи Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, Комунального закладу Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Херсонської академії неперервної освіти з питання формування професійно-педагогічного підприємництва педагогів у межах курсів підвищення кваліфікації вчителів початкової школи. У ході дослідження вивчено та проаналізовано освітні програми підвищення кваліфікації вчителів та тематику навчальних занять курсів підвищення кваліфікації вчителів у вищезазначених закладах.

З'ясовано, що у Комунальному закладі «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» вчителі отримують професійні знання за освітньою програмою підвищення кваліфікації вчителів початкових класів (за Концепцією «Нова українська школа»), що розрахована на 30 годин, за темами: «Сам собі чарівник: мотивація досягнення в учінні», «Креативні стратегії: путівник для вчителя початкових класів».

Навчальні заняття підвищення кваліфікації вчителів початкових класів за освітньою програмою «Використання стратегій розвитку критичного мислення в освітньому процесі молодших школярів» (8 год) у Комунальному навчальному закладі «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», проходять у формі навчальних тренінгів, семінарів, практикумів, конференцій з обміну досвідом з використання методів інтерактивного навчання та стратегій розвитку критичного мислення. Освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів загальної середньої освіти «Основи економічних знань» (36 год.) має на меті удосконалити професійні компетентності педагогічних кадрів закладів загальної середньої освіти, розкрити актуальні питання

економіки в умовах реформування галузі освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа». Орієнтує на удосконалення професійних компетентностей педагогічних кадрів загальної середньої освіти в умовах реалізації положень Концепції «Нова українська школа», адже розвиток креативної особистості, яка володіє компетентностями лідера освіти 21-го століття, усвідомлює свою роль як лідера і фасилітатора обговорень у школі, впровадження нових методик викладання та альтернативно фінансування змін у закладі загальної середньої освіти, здійснює впровадження сучасних технологій організації навчального процесу, що базуються на кращих європейських і вітчизняних практиках, результатах наукового пошуку зарубіжних та вітчизняних дослідників. Цікавою є освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів загальної середньої освіти «Основи фінансової грамотності та економічних знань» (48 год.), мета якої активізувати професійне самовдосконалення вчителів курсу «фінансова грамотність»; розвивати компетентності педагогічних працівників щодо підприємливості та фінансової грамотності; сформувати в учасників необхідний обсяг знань для викладання курсу за вибором «Фінансова грамотність» у старшій школі та створити систему фінансової освіти і виховання у навчальному закладі. удосконалити вміння і навички практичного застосування педагогічними працівниками знань при викладанні курсу «Фінансова грамотність». Очікувані результати даної програми направлені на поглиблення та систематизацію знань учасників щодо питань особистих фінансів, фінансової системи та фінансових послуг, заощаджень та інвестицій, запозичення та кредиту, фінансової безпеки; розвиток умінь та навичок конструювання системи фінансової освіти; формування у педагогічних кадрів вмінь та навичок використання фінансових знань для підвищення ефективності їхньої професійної діяльності. Короткотермінові освітні програми, які розраховані на 8 годин «Дизайн мислення для освітніх інновацій» та «Самоаналіз особистісно-професійної діяльності з реалізації освітніх цілей і завдань», передбачаємо теж можуть бути пов'язані з формуванням професійно-педагогічного підприємництва вчителя.

Проаналізувавши освітні програми підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, нас зацікавила програма підвищення кваліфікації вчителів початкових класів «Фінансова грамотність у початковій школі» (30 год.), яка орієнтована на

вдосконалення у педагогічних працівників компетенцій, що забезпечують підвищення рівня фінансової грамотності здобувачів освіти початкової школи. Курс «Фінансова грамотність у початковій школі» спрямований на виконання таких основних завдань: поглиблення знань з економіки, усвідомлення сутності та ролі фінансів і фінансових відносин у житті суспільства; розвиток економічної грамотності вчителів та мотивації до подальшої економічної самоосвіти; формування навичок створення системи фінансової освіти і виховання у навчальному закладі через впровадження курсу за вибором «Фінансова грамотність»; удосконалення вмінь самоосвітньої діяльності, що забезпечить розвиток професійної компетентності в сфері фінансової освіти і виховання учнів. Для вчителів закладів загальної середньої освіти також пропонується освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з теми «Навчання підприємництву: теорія і практика» (30 год.), Метою курсу є підготовка освітян до впровадження підприємницьких знань у заклади загальної середньої освіти та створення системи підприємницької освіти і виховання у навчальному закладі. Навчальна програма курсу «Навчання підприємництву: теорія і практика» для слухачів курсів підвищення кваліфікації розрахована на 45 годин (з них 12 становлять лекції, 18 – практичні заняття, 15 – самостійна робота).

У Херсонській академії неперервної освіти підвищення кваліфікації вчителів початкової школи здійснюється за такими темами: «Лідерство суб'єктів освітнього процесу як форма організації професійної кар'єри» (4 год.); «Компетенції 4 К: актуальність, шляхи формування у молодшого школяра, інтеграція в освітній процес» (4 год.); «Практичні прийоми розвитку навичок критичного мислення на уроках у початковій школі» (8 год.); «Особистість учителя початкових класів/педагогічного працівника закладу дошкільної освіти як конкурентоспроможного фахівця» (2 год.); «Лідерство в умовах трансформаційних змін в освіті: діяльнісний підхід» (4 год.); «Підприємливість та фінансова грамотність як ключова компетентність Нової української школи» (4 год.).

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти проводить підвищення кваліфікації учителів початкових класів за освітньою програмою, що розрахована на 72 год., де передбачено такі теми, дотичні до предмету нашого дослідження: «Підприємницька компетентність в освіті: філософія та методики формування здатності до навчання впродовж життя» (2 год); «Культура самовираження та лідерство в освіті:

життєтворчі перспективи особистості педагога та його інноваційна компетентність» (2 год).

Курс «Фандрейзинг й основи проєктної діяльності» (30 год.), розроблений у Рівненському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти посідає важливе місце у системі координат Нової української школи. Він передбачає вивчення таких аспектів проєктної діяльності: особливості розробки фандрейзингової стратегії закладу освіти (як перманентно залучати додаткове фінансування від держави та міжнародних донорів); підготовка нарративної частини проєктів (як писати проєкти так, щоб вони мали шанс на перемогу); розробка проєктних бюджетів (як підготувати збалансований бюджет, який сподобається донорам); управління і звітність в межах проєктної діяльності (як досягти успіху у процесі реалізації проєкту та налагодити сталу співпрацю із донорами). Освітня програма підвищення кваліфікації вчителів початкових класів (30 год.) містить інваріантну та варіативну складові, що забезпечують можливість вибору слухачами курсів підвищення кваліфікації тематики занять, відповідно запитів. Варіативна складова передбачає не більше 25% від загальної кількості годин, заслуговують на увагу теми: «Технологія «навчання без помилок». Метод «Взаємного навчання» (2 год.); «Критичне мислення в контексті вимог Нової української школи» (2 год.). Виконання педагогами вимог освітньої програми забезпечить наступні результати підвищення кваліфікації за тематичним напрямом: знання основних аспектів упровадження технології розвитку критичного мислення в освітній процес; обізнаність зі стратегіями (методами та методичними прийомами) формування навичок критичного мислення у здобувачів освіти; володіння навичками проєктування сучасного уроку на основі технології розвитку критичного мислення; знання методів і прийомів організації командної роботи. Затребуваною є освітня програма семінару-тренінгу «Пізнай себе, пізнай світ, досягни успіху» (6 год.), де розглядаються вміння вчителя: досягати успіху на основі розуміння власних потенційних можливостей та визначення адекватної посильної мети; приймати рішення та відповідно реагувати під час вирішення ситуативних проблем; нести відповідальність за прийняті рішення; впроваджувати комунікативні технології, які сприяють досягненню успіху. Освітня програма семінару-тренінгу «Курс «Фінансова грамотність» у школі» (10 год.) передбачає вивчення фундаментальних економічних категорій; введення до власних фінансів; фінансові

процеси та явища; абетки власної фінансової безпеки; власне фінансове планування.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, проведений аналіз освітніх програм закладів післядипломної освіти, показав, що тематика лекційних та практичних занять, а також спецкурсів для слухачів курсів підвищення кваліфікації в більшості випадків присвячена таким проблемам: фінансова грамотність педагогів; керівництво та лідерство в освіті; метод проєктів; формування життєвих компетентностей в умовах відкритого освітнього простору; критичне та креативне мислення педагога тощо. Не було виявлено освітньої програми пов'язаної з професійно-педагогічним підприємництвом вчителя початкової школи. Разом із тим, опитування педагогів щодо того, які теми для них актуальні та які заняття вони хотіли б включити в навчальні плани закладів післядипломної освіти, показало, що переважна більшість педагогів висловили бажання відвідувати заняття з формування підприємництва вчителя. Окрім того, ми переконані, що сучасний педагог має мати свій дизайн мислення, бути креативним менеджером, бо в найближчій перспективі головна – людська – цінність полягатиме в генерації нових та креативних ідей, які, власне, приведуть до змін та різкого підйому професійного розвитку та підприємницького успіху вчителя. Тому перспективами подальших наукових розвідок стане розробка спецкурсів та тем, включених в освітні програми підвищення кваліфікації вчителів початкової школи, пов'язаних з формуванням професійно-педагогічного підприємництва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Концепція нової української школи. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали / за заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. Варшава: Сова, 2014. 398 с.
3. Teaching and Learning 21st Century Skills in Maine.
URL: https://usm.maine.edu/sites/default/files/cepare/Teaching_and_Learning_21st_Century_Skills_in_Maine.pdf.
4. National Research Council. Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, J.W. Pellegrino and M.L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press. 2012.
5. Muller, C. L. (2015). Measuring school contexts. AERA Open, 1(4), 1–9.

REFERENCES

1. *Kontseptsia novoi ukrainskoi shkoly* [The concept of a new Ukrainian school]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Bobinska, E., Shyian, R., Tovkalo, M. (2014). *Uroky z pidpriemnytskym tlom: navchalni materialy* [Lessons with an entrepreneurial background: educational materials]. Varshava: Sova.
3. Teaching and Learning 21st Century Skills in Maine. URL: https://usm.maine.edu/sites/default/files/cepare/Teaching_and_Learning_21st_Century_Skills_in_Maine.pdf.
4. Skills, J.W. (2012). *National Research Council. Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century*. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.

5. Muller, C. L. (2015). Measuring school contexts. *AERA Open*. 1(4). PP. 1–9.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КІНАХ Неля Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Наукові інтереси: професійно-педагогічне підприємництво вчителя.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KINAKH Nelia Volodymyrivna – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Pedagogy and Psychology, Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education.

Circle of scientific interests: professional and pedagogical entrepreneurship of teacher.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2022 р.

УДК 81'243:378.147

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-203-85-88

LELEKA Tetiana Oleksandrivna –

Candidate of Philological Sciences/PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Translation, Applied and General Linguistics, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6134-4435>
e-mail: tleleka@ukr.net

THE USE OF CLIL METHODOLOGY IN THE ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Analysis of recent research and publications. In the modern dynamically developing society, serious processes of education modernization are taking place; they entail the need for changes in the requirements for the qualification of a teacher. This fact also requires an updated approach to the professional development. Thus, the introduction of the professional educational standard should contribute to the formation and improvement of the various general and professional competencies of the English teachers [6, p. 323]. The effectiveness of foreign languages study should be ensured by conducting the classes in the modern forms of the interaction between the teachers and students, using innovative educational technologies.

There is no consensus among the researchers on how to organize CLIL teaching for the subject. It is implemented according to several models: teaching the language separately and in advance, as preparation for the study; teaching the foreign language through the subject content, which has already been learned in the native language; teaching the language and subject within the same course [10, p. 215].

The latter model is more consistent, however, it is rarely practiced in the pure form, since the conditions and traditional organization of the educational process, do not allow this [7, p. 245].

The modern requirements for the training of a graduate of any higher educational institution include a number of specific competencies: the ability to self-education, knowledge of innovative technologies, understanding the prospects and opportunities for their use, the skills to make decisions independently, adaptability to new social and professional conditions [2, p. 1201].

Despite the solid reputation, CLIL has not become a fully established educational model yet. If properly implemented, the CLIL methodology improves not only the knowledge of the foreign language, but also the competitiveness of the educational establishments.

Nowadays, there are many language integrated approach (CLIL) definitions, each of which characterizes its multifaceted essence. For example, some scientists explain the method as subject-language integrated one; where the students learn the material through the foreign language and vice versa [5].